

"กีส่า": การสร้างสรรค์การแสดงหมอลำพื้นในบริบทศิลปะร่วมสมัยเชิงสร้างสรรค์

“KISA”: CREATIVE ADAPTATION OF TRADITIONAL MOR LAM PERFORMANCE WITHIN THE CONTEXT OF CONTEMPORARY ART

ปาไลตา ศรีวบุตร¹ พิมลพรรณ เลิศล้ำ²

Palita Sriwaboot¹ Pimonpun Lertlam²

บทคัดย่อ

งานวิจัยเชิงสร้างสรรค์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสรรค์การแสดงหมอลำพื้นร่วมสมัยเรื่อง “กีส่า” โดยอาศัยการศึกษาทฤษฎีและกระบวนการเล่าเรื่องของหมอลำพื้นดั้งเดิม มาประยุกต์และนำเสนอในรูปแบบใหม่ที่ผสมผสานระหว่างศิลปะการแสดงหมอลำพื้นของภาคอีสานกับการแสดงเดี่ยวแบบละครตะวันตกเพื่อส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปะการแสดงหมอลำพื้นให้สามารถเข้าถึงผู้ชมในยุคปัจจุบันได้

เนื้อเรื่องที่น่าสนใจนำมาประยุกต์ใช้คือ “นางกีส่าโคตมีเถรี” ซึ่งสะท้อนหลักธรรมแห่งชีวิตว่าด้วยการเกิด แก่ เจ็บ และตาย ตามแนวคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งมีเนื้อหาที่สามารถสร้างความเข้าใจและให้แง่คิดอันลึกซึ้งแก่ผู้ชมในสังคมร่วมสมัยได้อย่างเหมาะสม

กระบวนการวิจัยประกอบด้วยการศึกษา วิเคราะห์ และดัดแปลงบทละครเวทีเรื่อง “กีส่า” โดยอาจารย์มัลลิกา ตั้งสงบ ให้มีรูปแบบการเล่าเรื่องที่ผสมผสานระหว่างนิทานพื้นบ้านและบทละครตะวันตก พร้อมทั้งพัฒนาทักษะด้านการขับร้องหมอลำพื้นร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ การฝึกทักษะการแสดงเดี่ยว และการร่วมมือกับนักดนตรีและผู้กำกับการแสดง เพื่อให้การนำเสนอการแสดงมีความสมบูรณ์

ผลการดำเนินงานแสดงให้เห็นว่าผู้วิจัยสามารถประยุกต์ใช้ทฤษฎีของหมอลำพื้นดั้งเดิมร่วมกับรูปแบบการแสดงเดี่ยวแบบละครตะวันตกได้อย่างกลมกลืน เกิดเป็นผลงานหมอลำพื้นร่วมสมัยที่ทั้งคงคุณค่าทางวัฒนธรรมและสามารถเข้าถึงผู้ชมในยุคปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ผู้ชม

¹ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีและการแสดง คณะดนตรีและการแสดง มหาวิทยาลัยบูรพา
palitafp24@gmail.com

¹ Student, Master's Degree of Fine and Applied Arts, Music and Performing Arts, Faculty of Music and Performing Arts, Burapha University, palitafp24@gmail.com

² อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก สาขาวิชาดนตรีและการแสดง คณะดนตรีและการแสดง มหาวิทยาลัยบูรพา pimonpun@go.buu.ac.th

² Advisor, Music and Performing Arts, Faculty of Music and Performing Arts, Burapha University, pimonpun@go.buu.ac.th
Receive 27/05/68, Revise 14/08/68, Accept 15/08/68

เกิดความตระหนักในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และมีส่วนช่วยส่งเสริมการศึกษาแนวทางสู่การพัฒนาศิลปะพื้นบ้านอีสานร่วมสมัยอีกด้วย

คำสำคัญ: วัฒนธรรมอีสาน, หมอลำพื้น, การแสดงร่วมสมัย, นิทานพื้นบ้านเรื่องกีส

Abstract

This creative research project aims to develop a contemporary *Molam Phuen* performance titled “*Kisa*”, based on the study and application of traditional storytelling techniques found in Northeastern Thai folk performance. The work seeks to blend the traditional *Molam Phuen* style with Western solo theatrical performance, creating a modernized presentation that enhances the accessibility and relevance of this cultural art form to contemporary audiences.

The narrative adapted for this performance is “*Kisa Kotamee Theri*”, which reflects the Buddhist teachings on the cycle of life, including birth, aging, sickness, and death. Its content provides profound insights and understanding that are relevant to modern society.

The research process involved the study, analysis, and adaptation of the stage play “*Kisa*” by Assistant Professor Mallika Tangsagob. The script was restructured to incorporate both elements of folk narrative and Western dramatic forms. Additionally, the researcher underwent training in traditional *Molam* singing with experts, practiced solo performance techniques, and conducted rehearsals with musicians and a stage director to ensure a complete and polished production.

The results demonstrate that the researcher successfully integrated traditional Mor Lam techniques with Western solo theater forms, creating a contemporary Mor Lam performance that preserves cultural value while effectively reaching modern audiences. This approach not only raises audience awareness of local cultural heritage but also contributes to the study and development of contemporary Northeastern Thai folk arts.

Keywords: Isan culture, Molam Phuen, Contemporary Performance, Kisa Folk tales

บทนำ

หมอลำพื้นเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่เก่าแก่ที่สุดของภาคอีสาน มีรากฐานจากประเพณี “การอ่านหนังสือผูก” ในงานศพ ซึ่งผู้รู้หรือพระสงฆ์จะเล่านิทานจากใบลานเพื่อปลอบโยนและสร้างขวัญกำลังใจ เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นนิทานชาดกและนิทานพื้นบ้าน เช่น เรื่องสินไซ การเกิด และนางกีสาคอตมิเถรี ซึ่งสะท้อนหลักธรรมและสัจธรรมของชีวิต (ยุทธพงษ์ มาตย์วิเศษ, 2564)

หมอลำพื้นมีลักษณะการแสดงเดี่ยว ผู้แสดงใช้ผ้าขาวม้าเพื่อสื่อสารบทบาทของตัวละคร และใช้แคนสร้างจังหวะอารมณ์ของการแสดง (วุฒิพงษ์ เข้มเพ็ชร, 2564) ปัจจุบันหมอลำพื้นประสบปัญหาการขาดแคลนผู้สืบทอดและความนิยมลดลง ผู้วิจัยในฐานะคนรุ่นใหม่จึงมุ่งพัฒนาหมอลำพื้นในรูปแบบร่วมสมัย เพื่อให้สามารถสื่อสารและเข้าถึงผู้ชมยุคปัจจุบันได้

ในการวิจัยนี้ นิทาน “นางกีสาคอตมิเถรี” ถูกเลือกเป็นแก่นเรื่อง เนื่องจากสะท้อนสัจธรรมชีวิตเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย และยังคงมีความร่วมสมัย กระบวนการสร้างสรรค์เน้นการผสมผสานระหว่างการเล่าเรื่องแบบหมอลำพื้นดั้งเดิมกับเทคนิคการแสดงเดี่ยวของละครตะวันตก

ผู้วิจัยร่วมมือกับผู้เชี่ยวชาญด้านหมอลำพื้นในการแต่งกลอนลำและฝึกทักษะการแสดง เพื่อพัฒนาการแสดงที่ไพเราะ เข้าถึงผู้ชม และส่งเสริมการอนุรักษ์หมอลำพื้น รวมถึงเป็นแนวทางต่อยอดศิลปะพื้นบ้านอีสานในบริบทร่วมสมัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างสรรค์การแสดงหมอลำพื้นร่วมสมัยเรื่อง กีสาคอตมิเถรี
2. เพื่อศึกษาทฤษฎีและวิธีการเล่าเรื่องของหมอลำพื้นมานำเสนอเป็นผลงานสร้างสรรค์

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสร้างสรรค์การแสดงหมอลำพื้นร่วมสมัย โดยมุ่งเน้นการสร้างสรรค์การแสดงจากเรื่อง “กีสาคอตมิเถรี” การวิจัยประกอบด้วยการวิเคราะห์และสร้างบทหมอลำพื้นร่วมสมัยที่ผสมผสานเทคนิคการเล่าเรื่องแบบนิทานพื้นบ้านเข้ากับองค์ประกอบของวรรณกรรมหรือบทละครตะวันตก

ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยครอบคลุมหลายด้าน ได้แก่ การศึกษาค้นคว้าข้อมูล การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ การลงพื้นที่ รวมถึงการวิเคราะห์ตัวละครและบทละคร การวิจัยเน้นทั้งการฝึกฝนเชิงปฏิบัติและกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อผลิตผลงานการแสดงหมอลำพื้นร่วมสมัย นอกจากนี้ยังรวมถึงการวิเคราะห์และเผยแพร่ผลการวิจัยเพื่อเสนอต่อสาธารณะ โดยมีขั้นตอนและวิธีวิจัยหลักดังนี้

1. การฝึกฝนทักษะด้านหมอลำพื้น

ผู้วิจัยฝึกซ้อมหมอลำพื้นร่วมกับหมอลำวุฒิพงษ์ ภูผารส จังหวัดร้อยเอ็ด แบ่งเป็น 3 ระยะหลัก

ระยะที่ 1 ศึกษาและทำความเข้าใจพื้นฐานหมอลำพื้น

ระยะที่ 2 ปรับบทหมอลำพื้นให้ร่วมสมัยและฝึกซ้อมเพื่อการแสดง

ระยะที่ 3 พัฒนาความชำนาญในการขับร้อง

2. การฝึกฝนทักษะด้านการแสดง

2.1 ฝึกการแสดงเดี่ยวในแต่ละฉากเพื่อปรับปรุงและทำความเข้าใจบทบาทตัวละคร

2.2 ซ้อมการแสดงร่วมกับผู้กำกับเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการแสดงจริง

3. การสร้างสรรค์การแสดงหมอลำพื้นร่วมสมัย

3.1 ซ้อมร่วมกับนักดนตรีเพื่อพัฒนาความชำนาญในการแสดง

3.2 จัดทำการแสดงหมอลำพื้นร่วมสมัยเรื่อง "กีสาน"

3.3 เก็บข้อมูลจากแบบสอบถามผู้ชมและสัมภาษณ์สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

3.4 วิเคราะห์และอภิปรายผลจากข้อมูลที่ได้

แนวคิดและประเด็นที่เกี่ยวข้อง

1. ทฤษฎีการแสดงหมอลำพื้น

หมอลำพื้นเป็นการแสดงที่เล่าเรื่องโดยใช้ทำนองลำเฉพาะ เช่น นิทานพื้นบ้าน คำสอนทางพุทธศาสนา หรือเรื่องราวเกี่ยวกับภาคอีสาน (วุฒินันท์ สุพร, 2556) มีรากฐานเก่าแก่และมักเลียนแบบการเทศนาของพระสงฆ์ (บุษกร บิณฑสันต์, 2553) โดยใช้แคนเป็นเครื่องดนตรีประกอบ (เทพพร มังธานี, 2545) ผู้แสดงลำคนเดียว ใช้ผ้าขาวม้าเป็นอุปกรณ์สื่อบทบาท (อุดม บัวศรี, 2526) และมักจัดแสดงในงานเทศกาลหรือพื้นที่เปิด (วินัย กองจันทร์, 2557) ปัจจุบันกำลังประสบปัญหาการสูญหายเนื่องจากขาดผู้สืบทอด (มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม, 2552) การลำพื้นแบ่งเป็น 3 ลักษณะ คือ กลอนลำทำนองทางยาว การเจรจาธรรมดา และกลอนลำทำนองสั้น (อุดม บัวศรี, 2526) ผู้แสดงใช้ท่าทางเพื่อสื่อบทบาทต่าง ๆ ปัจจุบันหมอลำพื้นยังคงมีความสำคัญในการถ่ายทอดวัฒนธรรมและรักษาเอกลักษณ์การแสดงในรูปแบบร่วมสมัย (อุดม บัวศรี, 2526)

2. ทฤษฎีการสร้างสรรค์การแสดงอีสานร่วมสมัย

การแสดงอีสานร่วมสมัยหมายถึงการนำศิลปะการแสดงดั้งเดิมมาผสมผสานกับเทคนิคใหม่ ๆ เพื่อเชื่อมโยงกับยุคปัจจุบันและสังคมร่วมสมัย ตัวอย่างได้แก่ วงดนตรีอภินิหารติ ปากหวาน ที่ผสมผสานหมอลำพื้นบ้านกับเครื่องดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ ทำให้ดนตรีเข้าถึงง่าย (มลทิพา วิโรจน์พันธ์, 2561) งานวิจัยสร้างสรรค์ โครงการละครหุ่นหุ่นสโนว์ร่วมสมัย ที่รวมศิลปะพื้นบ้านกับการตีความสังคมอีสานปัจจุบัน (ณัฐวุฒิ ชารูวงศ์, 2561) งานวิจัยนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยที่ใช้หลักกรรมพุทธศาสนาใน

การถ่ายทอด (วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร, 2562) รวมถึงการสร้างสรรค์งานร่วมสมัย การนำบัลเลต์ร่วมสมัยมาปรับเข้ากับวัฒนธรรมอีสาน (ศิริมงคล นาฏยกุล, 2557)

ดังนั้น การสร้างสรรค์อีสานร่วมสมัยจึงเป็นการปรับแต่งศิลปะพื้นบ้านให้สามารถสื่อสารกับผู้ชมยุคปัจจุบัน โดยใช้รูปแบบการแสดงใหม่ เช่น การดัดแปลงหมอลำพื้นและนำเสนอผ่านการแสดงเดี่ยวในบทธละคร

3. ความรู้เกี่ยวกับ กิสา

เรื่องราวพระนางกิสาคอติมิเถรีปรากฏในพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกายอปทาน เล่ม 9 โดยเล่าถึงพระนางที่สูญเสียลูกชายจากงูกัด ไม่ยอมรับความตายและออกตามหาวิธีฟื้นชีวิต จนได้รับคำแนะนำจากพระพุทธเจ้าว่าต้องหาเมล็ดผักกาดจากบ้านที่ไม่เคยมีคนตาย แต่ไม่สามารถพบได้ ทำให้พระนางตระหนักว่าความตายเป็นธรรมชาติของชีวิต จึงปล่อยวางและบรรลुเป็นพระอรหันต์ (พระสุตตันตปิฎก, ขุททกนิกายอปทาน)

นวนิยาย เดี่ยวดายใต้ฟ้าคลั่ง ของแดนอรัญ แสงทอง ดัดแปลงเรื่องราวพระนางกิสาเพื่อสะท้อนการแสวงหาความจริงของชีวิตผ่านคำสอนพระพุทธเจ้า โดยผสมผสานประวัติศาสตร์และศาสนาได้อย่างลึกซึ้ง (ไทยพีบีเอส, 2555)

ละครเวทีเรื่อง “กิสา” ดัดแปลงจากนวนิยายดังกล่าว โดยอาจารย์มัลลิกา ตั้งสงบ นำเสนอการเดินทางของพระนางกิสาในการเข้าใจความตายและปล่อยวาง ผ่านรูปแบบ Story Theatre ที่ใช้เสียงตัวละครรองในการวิจารณ์สังคมและไม้ไผ่ประกอบฉากเพื่อสื่อถึงความเรียบง่ายและอุปสรรคในชีวิต (นิชานันท์ นันทศิริศรี, 2559)

กระบวนการสร้างสรรค์การแสดงหมอลำพื้นร่วมสมัย เรื่อง "กิสา"

การวิจัยครั้งนี้มุ่งสร้างสรรค์การแสดงหมอลำพื้นร่วมสมัยเรื่อง “กิสา” โดยผสมผสานการเล่าเรื่องแบบนิทานพื้นบ้านกับวรรณกรรมและบทธละครตะวันตก การดำเนินงานประกอบด้วยการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เช่น ดร.ยุทธพงศ์ มาตย์วิเศษ และนายวุฒิพงษ์ เข้มเพ็ชร รวมถึงลงพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดเพื่อเก็บข้อมูลบริบทของหมอลำพื้น และวิเคราะห์บทธละครและตัวละครจากแหล่งต่าง ๆ

ผลการศึกษาพบว่าเรื่อง “กิสาคอติมิ” สอดคล้องกับวัฒนธรรมอีสาน โดยเฉพาะในงานศพที่มีการเล่านิทานพื้นบ้านเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้สูญเสีย ทั้งยังสะท้อนคำสอนพระไตรปิฎกและชาดกเกี่ยวกับความพลัดพรากและความตาย แม้ว่าการเล่านิทานจะยังอยู่ในรูปแบบมุขปาฐะแต่ยังไม่ปรากฏเป็นกลอนลำ

จากการสัมภาษณ์นายวุฒิพงษ์ เข้มเพ็ชร พบว่าหมอลำพื้นดั้งเดิมจะเล่าเรื่องโดยร้อยเป็นกลอน (ผญา) ใช้สำเนียงและจังหวะหลากหลาย ประกอบกับการเล่นแคน และใช้ผ้าขาวม้าเป็นสัญลักษณ์ในการเปลี่ยนตัวละคร ทำให้การแสดงมีชีวิตชีวาและน่าสนใจ

1. การสร้างบทการแสดงหมอลำพื้นร่วมสมัย “กีส่า”

ผู้วิจัยสร้างบทการแสดงจากการวิเคราะห์เรื่องราวจาก 3 แหล่งหลัก ได้แก่

- 1.1 เรื่องเล่ากีส่าโคตมีปากต่อปาก (ดร.ยุทธพงศ์ มาตย์วิเศษ)
- 1.2 วรรณกรรม เดียวดายใต้ฟ้าคลั่ง (แดนอรัญ แสงทอง)
- 1.3 บทละครเวที กีส่า (มัลลิกา ตั้งสงบ)

เรื่องราวหลักเกี่ยวกับหญิงสาวที่สูญเสียลูกจากงูเห่ากัดและออกตามหาวิธีช่วยชีวิตลูกแต่ไม่สำเร็จ จนได้รับคำสอนจากพระพุทธรูปเจ้าว่าต้องหาเมล็ดผักกาดจากหมู่บ้านที่ไม่เคยมีคนตายซึ่งไม่มีอยู่จริง ทำให้เธอตระหนักว่า “ความตายเป็นเรื่องธรรมดาของชีวิต”

ผู้วิจัยนำเส้นเรื่องและความขัดแย้งของตัวละครกีสามาใช้เป็นโครงสร้างหลักในการสร้างบท โดยดัดแปลงจากบทละครของอาจารย์มัลลิกา ตั้งสงบ ซึ่งแสดงความขัดแย้งระหว่างมนุษย์ที่เข้าใจง่ายและสื่อสารได้ชัดเจน

การเล่าเรื่องใช้ รูปแบบการแสดงเดี่ยว (solo performance) ผสมผสานการแปลเป็นภาษาอีสานและรักษาลักษณะบางประการของหมอลำพื้น ได้แก่

- การสื่อสารกับผู้ชมโดยตรง โดยมีผู้เล่าเรื่องที่เป็นตัวตนของผู้แสดงเอง
- มีกลอนไหว้ครูตอนเปิดเรื่องและกลอนสรุปตอนท้าย
- การแทรกความขบขันในตัวละคร
- การใช้กลอนลำแบบทางสั้น ทางยาว และลำเดิน (ลำเต้ย) เพื่อสร้างจังหวะและสีสัน
- การผสมผสานลำโศกแบบขอนแก่นในช่วงตัวละครกีส่าเศร้า

หลังจากพัฒนาบทฉบับอีสานและกำหนดทิศทางการแสดง ผู้วิจัยส่งบทให้ นายวุฒิพงษ์ เข้มเพ็ชร ประพันธ์กลอนลำในแต่ละฉาก ปรับคำร้องให้สามารถสื่อสารแก่นเรื่องต่อผู้ชมตามแนวละครตะวันตก โดยการนำเสนอแบ่งออกเป็น 10 ฉาก ดังนี้

ตารางที่ 1 การสร้างสรรค์และการนำเสนอ

ฉาก	การสร้างสรรค์	วิธีการ	ตัวละคร
1	- เปิดเรื่องด้วยการไหว้ครู - เล่าเรื่องนางกิสา โดยบรรยายถึงชะตากรรมของนางที่ต้องเป็นเมียทาสของนายโพธิ์ และถูกปฏิบัติรุนแรงในครอบครัว	- ใช้ลำพันทางยาวเป็นกลอนไหว้ครูและแนะนำตัว - ผู้เล่าเรื่องใช้ลำพันทางสั้นและลำเดิน - ทุกตัวละครใช้บทพูดภาษาไทยอีสาน	1. คนเล่าเรื่อง 2. กิสา 3. คนใช้
2	- กิสาดังครรภ์และมีลูกชายชื่อเวฬุ ทำให้นางได้รับการยอมรับและมีความสุข	- ผู้เล่าใช้ลำพันทางสั้นเล่าเรื่อง - ใช้เพลงกล่อมลูกอีสาน - กิสาใช้บทพูดภาษาไทยอีสาน	1. คนเล่าเรื่อง 2. กิสา
3	- เวฬุถูกกัด พรากความสุขของกิสา และทุกคนในบ้านเชื่อว่าเวฬุตายแล้ว	- ผู้เล่าใช้ผญาบอกเล่าเรื่อง - กิสาใช้ลำโศกแสดงความเศร้าและใช้บทพูดภาษาไทยอีสาน	1. คนเล่าเรื่อง 2. กิสา
4	- กิสาไม่ยอมรับความตาย อุ้มลูกออกตามหาหมอง จนพบดาพรานผู้ไม่แพ้พิษ	- ผู้เล่าใช้ผญาบรรยายเหตุการณ์ - กิสาและดาพรานใช้บทพูดภาษาไทยอีสานตอบโต้แบบละครตะวันตก	1. คนเล่าเรื่อง 2. กิสา 3. ดาพราน
5	- กิสาออกตามหายาแก้พิษงูในป่า	- ผู้เล่าใช้ลำเดินบรรยายและสร้างจังหวะของเรื่องให้น่าติดตาม - กิสาใช้บทพูดภาษาไทยอีสาน	1. คนเล่าเรื่อง 2. กิสา
6	- กิสาพบ โจรป่า ยื้อแย่งลูก กิสาสละกำไลเพื่อปกป้องลูก สนทนาโดยกิสาและโจรป่า	- ผู้เล่าใช้ผญาบรรยายเหตุการณ์ - กิสาและโจรป่าใช้บทพูดภาษาไทยอีสานตอบโต้แบบละครตะวันตก	1. คนเล่าเรื่อง 2. กิสา 3. โจรป่า
7	- กิสาพบคู่สามีภรรยากำลังเผาศพลูก	- ผู้เล่าใช้กลอนลำทางสั้นบรรยาย - กิสาและผู้ชายใช้บทพูดภาษาไทยอีสานตอบโต้แบบละครตะวันตก	1. คนเล่าเรื่อง 2. กิสา 3. ผู้ชาย
8	- กิสาเจอกลุ่มชายฉกรรจ์ ที่โกรธสามีของนาง ได้พยายามทำร้ายกิสา แต่เธอยังปกป้องลูก	- กิสาใช้ผญาบรรยายเหตุการณ์ - กิสา Movement แสดงเหตุการณ์ที่ถูกทำร้าย และเสียง Voiceover (กลุ่มชายฉกรรจ์) สร้างบรรยากาศ	1. กิสา
9	- กิสาเศร้าเสียใจ อ้อนวอนให้ลูกกลับคืน - เจอเด็กหญิง บอกไปหานายสิปนนทะ - นายสิปนนทะแนะนำให้กิสาไปพบพระพุทธเจ้า	- ผู้เล่าใช้ผญาบรรยายเหตุการณ์ - ทุกตัวละครใช้บทพูดภาษาไทยอีสาน	1. คนเล่าเรื่อง 2. กิสา 3. เด็กสาว 4. สิปปนนทะ
10	- กิสาเดินทางถึงเขตนันทาววิหาร พระพุทธเจ้าบอกให้หาเมล็ดผักกาดจากหมู่บ้านที่ไม่เคยมีคนตาย แต่ไม่พบ กิสาตระหนักความจริงและบรรลุนิพพาน - สรุปเรื่องราวและขอบคุณผู้ชม	- ผู้เล่าใช้ผญาบรรยายเหตุการณ์ - ทุกตัวละครใช้บทพูดภาษาไทยอีสาน - มีเสียง Voiceover (เสียงของชาวบ้าน) เสริมบรรยากาศ - ใช้ลำพันปิดเรื่อง สรุปเรื่องราวและขอบคุณผู้ชม	1. คนเล่าเรื่อง 2. กิสา 3. ชาวบ้าน 4. พระพุทธเจ้า

ตารางที่ 2 ตัวอย่างการปรับละครและบทกลอนลำ

บทละครฉบับภาษาไทย โดย มลลิกา ตั้งสงบ	บทละครฉบับภาษาอีสาน โดย ปาลิตา ศรีวบุตร	กลอนลำที่ประพันธ์ขึ้นใหม่ โดย วุฒิพงษ์ เข้มเพชร
“เรื่องราวที่พระแม่กำลังจะบอกกล่าว คือเรื่องราวในชีวิตแต่หนหลังของ พระแม่ก่อนการบรรพชา ซึ่งแม้แต่ครั้ง กระนั้นเอง ก็มีทั้งความอึดครึ้มมีดมนและ ความเจิดจรัสสุกสกาวเยี่ยงเทพภรณ์ ดึกดำบรรพ์”	“เรื่องราวของเขาในอดีตต่อไปนี้ขอให้ฟัง ไว้เป็นอุทาหรณ์ ก่อนที่เฮาสีได้บรรพชา มาเป็นภิกษุณี แล้วพบพ้อกับหนทางที่ สุกสกาวเจิดจรัส ก่อนหน้านั้นจะต้องพ้อ กับความมีดมนทุกซีก”	“ฟังเด้อ อดีตกาลเเลในกาลครั้งนั้น ชาตะ กาลครั้งเก่า ก่อนลืมาพพ้อ ดวงแก้ว หน่อพระธรรม จักว่าบาปแล่นซ้ำ กรรมก่อแต่หนหลัง จังได้มาประสบ เกือบม้วนตายละคราวนั้น ...อัศจรรย์ใจ ข้าชีวาเกือบลิ้ม ความเป็นดมนแต่ก่อนพุ่น มันเป็นฮ้ายกว่าสุแนว อดีตกาลผ่านแล้ว ลีได้เลาอุทาหรณ์ ให้สังขอมเด้อคน ... เรื่องก็สาแต่คราวนั้น”

2. การฝึกฝนทักษะด้านหมอลำพื้น

ช่วงที่ 1: ฝึกซ้อมผ่านทางออนไลน์

- หมอลำวุฒิพงษ์ ภูมารส จัดทำตัวอย่างเสียงลำพื้นทุกกลอนเพื่อเป็นแนวทาง
- ผู้วิจัยท่องจำและฝึกซ้อมตามตัวอย่าง พร้อมอัดคลิปส่งให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจและ
ให้คำแนะนำ
- แนะนำให้ฟังตัวอย่างการร้องคีย์ผู้หญิงและซ้อมกับคอร์ดแคนเพื่อปรับคีย์ให้สอดคล้อง
กับดนตรี

ช่วงที่ 2: ลงพื้นที่ ฝึกซ้อมแบบตัวต่อตัวที่จังหวัดร้อยเอ็ด

- ปรับคีย์แคนให้เข้ากับเสียงร้อง ทำให้ร้องเข้ากับเสียงดนตรีได้ดีขึ้น
- ฝึกซ้อมการแสดงเสมือนจริง พบว่าช่วงกลอนลำเน้นทำนองมากเกินไป จึงปรับโฟกัสไปที่
ความหมายของบทโดยอ่านบทกลอนด้วยคำพูดปกติเพื่อสื่อสารเรื่องราว
- ผู้เชี่ยวชาญแนะนำให้ออกเสียงตามสำเนียงท้องถิ่น เช่น กลอนลำโคกทำนองขอนแก่น

เพื่อสื่อสารความหมายและเข้าใจทำนองกับคอร์ดดนตรีได้ดียิ่งขึ้น

3. การฝึกฝนทักษะด้านการแสดง

3.1 การฝึกฝนทักษะด้านการแสดงเดี่ยว

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ตัวละคร “กีส่า” โดยพิจารณาลำดับเหตุการณ์และพัฒนาการของ
ตัวละคร ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงการวิเคราะห์ความรู้สึกตัวละคร “กีส่า”

ฉากที่ 1 (ฉากเปิด)	กีส่าเป็นสะใภ้ทาสในบ้านสามี ถูกใช้แรงงานและถูกทำร้าย แม้มีจิตใจดีและชอบทำบุญ แต่ไม่มีอำนาจปกป้องตัวเองจากการถูกทำร้ายได้
ฉากที่ 2	การตั้งครุฑและคลอดลูกชายชื่อเวหุ ทำให้เธอได้รับการยกย่องและการดูแลจากครอบครัว สะท้อนความเปลี่ยนแปลงสถานะ แต่บุคลิกสงบและใจดียังคงเดิม
ฉากที่ 3	เมื่อเวหุถูกงัด กีส่าพยายามทุกวิถีทาง เพื่อช่วยลูกชาย แสดงให้เห็นถึงความรักและความกลัวการสูญเสียอย่างชัดเจน อีกทั้งอาจกลัวว่าตนต้องกลับมาเป็นเมียทาสอีกครั้ง
ฉากที่ 4	กีส่าตัดสินใจออกจากบ้านเพื่อหาหมอรักษาลูกชาย แม้ไม่มีประสบการณ์ การตัดสินใจออกไปข้างนอกแสดง ความกล้าหาญและความมุ่งมั่นเพื่อชีวิตลูก ซึ่งเป็นหนทางเดียวที่เธอจะพ้นทุกข์
ฉากที่ 5	กีส่ากลับไปบ้านเกิดเพื่อหาความช่วยเหลือจากญาติ แต่พวกเขากลับเห็นแก่ตัว สะท้อนให้เห็นถึงความยากลำบาก ที่กีส่าต้องเผชิญในการหาความช่วยเหลือ กีสารู้สึกเศร้าและเสียใจมากกว่าเดิม
ฉากที่ 6	กีส่าเผชิญโจรป่า ยอมสละกำไลทองเพื่อแลกกับเวลาที่จะได้รับการรักษาลูกชาย แสดงถึงความรักและความเสียสละสูงสุด
ฉากที่ 7	กีส่าพบคู่สามีภรรยาเตรียมเผาศพลูก เธอถามหาคนที่มียาแก้พิษงู กีสาสงสารและโกรธเมื่อพวกเขาบอกว่าเวหุตายแล้ว ให้นำมาเผาด้วยกัน เธอยืนยันว่าเวหุยังไม่ตาย เธอวังหนี ในใจพยายามปลอบตัวเองเอง แสดงถึงความหวังและการต่อสู้ภายใน
ฉากที่ 8 (Crisis)	กีส่าถูกทำร้ายจากกลุ่มชายฉกรรจ์ เธอสู้เพื่อปกป้องลูก เหตุการณ์นี้ทำให้เธอเศร้าใจและทุกข์ทรมานจนถึงที่สุด เหมือนจะยอมรับความจริงว่าลูกได้จากไปแล้ว แต่เธอก็ไม่ยอมแพ้
ฉากที่ 9	เธอได้พบกับเด็กหญิง บอกให้กีส่าไปหานายสิปนนทะ อาจมีวิธีช่วย นายสิปนนทะบอกให้นางไปหาพระพุทเจ้า กีส่าเกิดความหวังใหม่ในการช่วยลูก
ฉากที่ 10	กีส่าเดินทางมาเขตนันทาวหาร พระพุทเจ้าบอกให้ไปหาแม่ลัดพันซ์ฝึกกาดในหมู่บ้านที่ไม่เคยมีคนตาย นางหาไม่พบ และเข้าใจความจริงเรื่องความตาย กีสายอมรับและปล่อยวางในที่สุด

นอกจากตัวละครหลัก “กีส่า” ที่พัฒนาตามเส้นเรื่องแล้ว ตัวละครผู้เล่าหรือหมอลำทำหน้าที่นำพาผู้ชมไปรู้จักเหตุการณ์และสอดแทรกความคิดเห็นเพื่อส่งแก่นสารของเรื่อง ยังมีตัวละครสมทบประกอบด้วย:

ตัวละคร คนใช้ในบ้านนายโพธิ์ ที่ส่งสารกีส่าและเล่าเรื่องด้วยท่าทางตลกขบขัน

ตัวละคร ตาพราน ชายแก่ที่พิกลพิการจากพิษงู

ตัวละคร โจรป่า ชายล้นหนทางทำมาหากิน ต้องปล้นเพื่อเอาชีวิตรอด

ตัวละคร พ่อที่สูญเสียลูก ชายที่เศร้าโศกจากการสูญเสียสิ่งที่รัก

ตัวละคร นายสิปนนทะ ชายผู้เข้าใจโลก นิ่งเรียบแต่เป็นผู้ครองเรือน

เมื่อผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความต้องการและทำความเข้าใจตัวละครแต่ละตัว จึงได้ฝึกซ้อมตัวละครแต่ละบทบาทแยกกันก่อนนำมาผสมทดลองแสดงต่อเนื่อง พบว่าการสลับตัวละครต้องใช้สมาธิสูง จึงต้องฝึกซ้อมเพื่อให้เกิดความชำนาญและแม่นยำในการสลับตัวละคร

ผู้วิจัยใช้เทคนิคการแสดงของหมอลำพื้น ที่ใช้ท่าทางเป็นหลักและใช้ผ้าขาวม้าสลับตัวละครช่วยให้สลับได้ง่ายขึ้น แต่ทำให้สูญเสียความลึกซึ้งของการแสดง ผู้วิจัยจึงผสมผสานเทคนิคการแสดง

แบบตะวันตก และการแสดงหมอลำพื้น โดยปรับให้ตัวละครหลัก “กีส่า” แสดงอารมณ์และความต้องการของตัวละคร เพื่อสื่อสารแก่นเรื่องไปยังผู้ชม ส่วนตัวละครสมทบใช้เทคนิคการแสดงออกเชิงภาพ ผ่านท่าทางหรือเสียงร้อง เช่น ตัวละคร ตาพราน จะใช้เสียงแก่ที่แปลกประหลาด ท่าทางหลังค่อม มือหยิกปากเบี้ยว ตัวละครแม่ที่สูญเสียลูก ใช้การร้องไห้ทรนทราย นอนเกลือกกลิ้งไปตามพื้น เพื่อสื่อสารอารมณ์ชัดเจน ตัวละครผู้เล่าหรือหมอลำใช้ตัวตนจริงและอารมณ์เรียบนิ่งเพื่อสร้างการสื่อสารตรงไปตรงมากับผู้ชม และพร้อมเปลี่ยนเป็นตัวละคร “กีส่า” ได้อย่างราบรื่น

3.2 ฝึกซ้อมการแสดงร่วมกับผู้กำกับการแสดง

การทำงานร่วมกับผู้กำกับเริ่มต้นด้วยการทำความเข้าใจแก่นสารของเรื่องเพื่อให้ทั้งทีมมีทิศทางการแสดงสอดคล้องกัน โดยเน้นสาระสำคัญเกี่ยวกับ “ความทุกข์จากพันธะและสายใยที่ผูกพัน การไม่ยอมปล่อยวาง” ผู้กำกับการแสดงมีบทบาทในการออกแบบและจัดวางภาพบนเวที โดยใช้หลักตารางเก้าช่องเพื่อบริหารพื้นที่แต่ละฉากให้เหมาะสมและหลากหลาย รวมถึงการใช้ผ้าขาวม้ายาวเป็นสัญลักษณ์ในการสร้างภาพที่น่าสนใจและสื่อความหมาย

ผ้าขาวม้าในงานนี้ไม่เพียงทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการสร้างภาพ เช่น อุ้มกลายเป็นลูกคลี้ออกเป็นงู หรือกองรวมกันเป็นกองฟอน แต่ยังมีความหมายเชิงสัญลักษณ์สะท้อนความพันผูกและความทุกข์จากการไม่ปล่อยวาง ในตอนท้ายตัวละครกีส่าจะค่อย ๆ คลี่ผ้าและปลดปล่อยผ้าขาวม้าเพื่อสื่อถึงการหลุดพ้นจากความทุกข์ที่เธอได้เรียนรู้และเผชิญมาตลอดการดำเนินเรื่อง

ภาพที่ 1 การฝึกซ้อมกับการสร้างภาพบนเวที
ที่มา: ผู้วิจัย

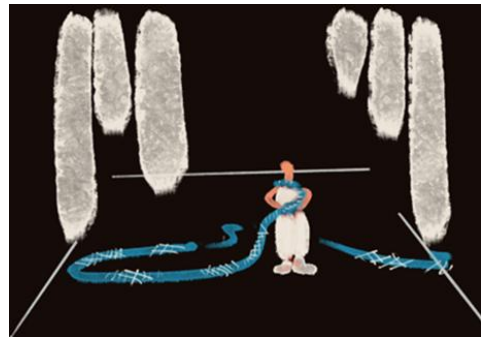
ระหว่างการฝึกซ้อม ผู้กำกับได้ช่วยค้นหาตัวละครเพิ่มเติมและเสริมสร้างความเข้าใจในอารมณ์และจังหวะของเรื่อง ทำให้การแสดงสามารถขับเคลื่อนได้อย่างราบรื่นยิ่งขึ้น มีการปรับแก้บางฉากเพื่อให้ลำดับเรื่องต่อเนื่อง เช่น การตัดฉากที่ 6 ซึ่งเป็นฉากโจร เพื่อให้เรื่องกระชับโดยไม่กระทบเส้นเรื่องหลัก การปรับบทจากผู้เล่าเรื่องเป็นบทของตัวละครหลัก รวมถึงการเปลี่ยนบทสนทนาระหว่างสองตัวละครให้สามารถพูดจากตัวละครเดียว ช่วยลดการสลับตัวละครและหลีกเลี่ยงความสับสนแก่ผู้ชม

การผสมผสานเทคนิคการแสดงแบบตะวันตกทำให้เกิดความลึกซึ้งในการเข้าใจตัวละคร โดยเฉพาะในช่วงที่นักแสดงต้องสลับบทบาท การทำงานลึกกับตัวละครหลักอาจทำให้เกิดอารมณ์ค้างคาในนักแสดง ดังนั้นนักแสดงจำเป็นต้องใช้เวลาในการปลดปล่อยสภาวะอารมณ์หลังการแสดงเพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบต่อการแสดงครั้งต่อไป

ในการออกแบบองค์ประกอบศิลป์ มีการเลือกใช้โทนสีฟ้า-ขาวเพื่อสื่อถึงความเป็นแม่ เสื้อผ้าของนักแสดงใช้ชุดสีขาวจากผ้าดิบ เรียบง่ายและสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามตัวละครและฉากต่าง ๆ อีกทั้งยังสะดวกต่อการเคลื่อนไหว บนเวทียังใช้ผ้าดิบสีขาวห้อยลงทั่วเวทีเพื่อสื่อถึงความสัมพันธ์และชีวิตที่แขวนอยู่บนเส้นใย พร้อมทั้งใช้โปรเจคเตอร์เพื่อขยายอารมณ์และสภาวะของตัวละคร ทำให้เกิดมิติและความซับซ้อนเพิ่มเติมบนเวที ส่งผลให้ผู้ชมสามารถตีความและสนุกกับเรื่องราวได้มากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 2 เทคนิคโปรเจคเตอร์ช่วยขยายความรู้สึก
และสภาวะของตัวละคร
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 3 องค์ประกอบศิลป์
ที่มา: ผู้วิจัย

4. การจัดการสร้างสรรค์การแสดงหมอลำพื้นร่วมสมัย

ในระหว่างการศึกษาวิจัยได้มีการนำเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน อาทิ แคน ซอ โหวต กลอง ปี่ภูไท และฆ้อง มาใช้ประกอบการแสดง เพื่อเพิ่มมิติและความสมบูรณ์ทางเสียง กลองถูกใช้เป็นสัญลักษณ์แทนจังหวะการเต้นของหัวใจ โดยมักใช้ในช่วงที่ตัวละครเผชิญสถานการณ์คับขันหรือตื่นเต้น ส่วนโหวตและซอใช้บรรเลงในฉากที่ตัวละครมีความเศร้าสลด ขณะที่ปี่ภูไทและฆ้องถูกนำมาใช้เพื่อสร้างบรรยากาศสื่อถึงสถานที่ศักดิ์สิทธิ์

การแสดงหมอลำพื้นร่วมสมัยเรื่อง “กีส่า” จัดการแสดงจำนวน 2 รอบคือ วันที่ 19 และ 20 กุมภาพันธ์ 2565 เวลา 14.00 น. ณ Performing Art Studio (PAS) คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยมีผู้ชมรวมสองรอบจำนวน 100 คน มีการเก็บแบบสอบถามเพื่อประเมินผลของการแสดง รวมทั้งมีผู้ทรงคุณวุฒิในด้านศิลปวัฒนธรรม ดนตรี และการแสดง ให้เกียรติเข้าประเมินและได้เสนอแนะต่อการแสดงขึ้นนี้อีกด้วย โดยได้ให้ข้อเสนอแนะ ดังนี้ การแสดงมีความร่วมสมัย การแสดงได้คงคอนเซ็ป (concept) ของหมอลำพื้นได้ดี คือการใช้ผ้าขาวม้าผืนเดียวเล่า

เรื่องเล่าในรูปแบบของความร่วมสมัย คือ การใช้ทักษะด้านการแสดงแบบตะวันตกเข้ามาร่วมสามารถทำให้ผู้ชมชมได้แสดงได้อย่างสนุกและไม่น่าเบื่อในตลอด 1 ชั่วโมง มีการสื่อสารทางอารมณ์ที่ดีและมีความน่าสนใจ และความร่วมสมัยอีกหนึ่งอย่างคือ มีการใช้ Movement (การเคลื่อนไหวร่างกาย) ในการแสดง ซึ่งในหมอลำพื้นไม่มี การร้องหมอลำทำได้ดี ถือว่าเป็นจุดเด่น เนื่องจากไม่ใช่หมอลำมืออาชีพแต่สามารถฝึกฝนและทำการแสดงออกมาได้ดี สามารถสื่อสารอารมณ์ได้ดี ในส่วนของดนตรีทำได้ดี ดนตรีมีความงาม ความไพเราะ สอดคล้องกับการแสดงและเนื้อเรื่อง แต่ในช่วงลำอาจจะต้องเลือกใช้เครื่องดนตรี 1 เครื่อง เพราะการใช้เครื่องดนตรีหลายเครื่องทำให้เมโลดี้ (ทำนอง) ของเสียงดนตรีมีความเด่นกว่า เมโลดี้ (ทำนอง) ของเสียงร้อง

จากผลการสำรวจความคิดเห็นของผู้ชมโดยรวม พบว่าการแสดงได้รับความพึงพอใจในระดับสูง โดยผู้ชมร้อยละ 63.6 เห็นว่าเนื้อหาของการแสดงมีความน่าสนใจและมีคุณค่าเชิงสาระ ร้อยละ 77.3 ชื่นชมการถ่ายทอดอารมณ์ของนักแสดงว่าอยู่ในระดับดีมาก และร้อยละ 81.8 เห็นว่าดนตรีและเสียงประกอบมีความเหมาะสมและช่วยเสริมบรรยากาศได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ การนำเสนอในรูปแบบหมอลำพื้นร่วมสมัยได้รับความสนใจจากผู้ชมถึงร้อยละ 68.2 ด้านองค์ประกอบศิลป์ เช่น ฉาก แสง สี เครื่องแต่งกาย และการแต่งหน้า ก็ได้รับการประเมินว่าเหมาะสมและส่งเสริมคุณภาพของการแสดงในภาพรวม

อย่างไรก็ตาม ผู้ชมบางส่วนมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการสลับบทบาทของตัวละครในบางช่วง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความเข้าใจของผู้ชม โดยเฉพาะผู้ที่ไม่คุ้นเคยกับรูปแบบของหมอลำพื้น และการใช้ฉากผ้าบางจุดซึ่งไม่ถูกนำไปใช้ในการแสดงอย่างมีนัยสำคัญ

ทั้งนี้ ข้อเสนอแนะดังกล่าวสามารถนำมาปรับปรุงเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการแสดงในครั้งต่อไปได้

สรุปและอภิปรายผล : การสร้างสรรค์การแสดงหมอลำพื้นร่วมสมัยเรื่อง "กีส่า"

งานวิจัยสร้างสรรค์การแสดงหมอลำพื้นร่วมสมัยเรื่อง "กีส่า" นำเสนอแนวทางการผสมผสานระหว่างศิลปะการแสดงหมอลำพื้นแบบดั้งเดิมกับรูปแบบละครตะวันตก โดยดัดแปลงจากนิทานพื้นบ้านอีสานสู่บทละครที่สะท้อนประเด็นทางวัฒนธรรมและการเล่าเรื่องที่ลึกซึ้ง ทั้งในเชิงการแสดงเทคนิคดนตรีพื้นบ้าน และการใช้การแสดงเดี่ยวเพื่อถ่ายทอดพัฒนาการของตัวละครในแต่ละช่วงเวลา

1. ข้อค้นพบจากการวิจัย

1.1 การค้นพบจากการฝึกฝนทักษะด้านการแสดงเดี่ยวและหมอลำพื้น: ในระยะเริ่มต้นผู้วิจัยในฐานะนักแสดงที่ไม่มีพื้นฐานด้านการร้องหมอลำ พบอุปสรรคในการเข้าใจและถ่ายทอดอารมณ์ของบทกลอนลำ ส่งผลให้การสื่อสารความรู้สึกและเจตนาารมณ์ของตัวละครไม่ชัดเจน จึงแก้ปัญหาโดยปรับกระบวนการซ้อมใหม่ เริ่มจากการพูดกลอนลำในลักษณะบทสนทนา เพื่อสร้าง

ความเข้าใจและเข้าถึงอารมณ์ของตัวละคร จากนั้นจึงนำความรู้สึกที่ได้ไปใช้กับการร้องลำ เทคนิคนี้คล้ายกับกระบวนการฝึกในละครมิวสิคัล นอกจากนี้ การเตรียมร่างกายและการฝึกสมาธิอย่างสม่ำเสมอถือเป็นปัจจัยสำคัญของนักแสดงเดี่ยว

1.2 การบูรณาการหมอลำพื้นและบทละครร่วมสมัย: การผสมผสานวิธีเล่าเรื่องแบบนิทานพื้นบ้านกับโครงสร้างละครตะวันตก ช่วยให้การแสดงมีความหลากหลายทั้งวิธีการเล่าเรื่องและการแสดงที่สามารถสื่อสารกับผู้ชมได้ดี การใช้ทั้งการร้องลำ การเคลื่อนไหว และการพูดสร้างบรรยากาศที่มีเอกลักษณ์ และสะท้อนความสมดุลระหว่างความดั้งเดิมและความร่วมสมัย

1.3 เทคนิคการแสดงและการฝึกซ้อม: การทดลองและการฝึกซ้อมที่ผู้วิจัยได้ทำร่วมกับหมอลำพื้น ทำให้เห็นความท้าทายในการสลับตัวละครและการถ่ายทอดอารมณ์ในช่วงต่าง ๆ ของเรื่อง การใช้ผ้าขาวม้ายาวเป็นสัญลักษณ์ในการเปลี่ยนตัวละคร ช่วยความน่าสนใจและความชัดเจนในการเล่าเรื่อง นักแสดงเดี่ยวจำเป็นต้องจับประเด็นความต้องการของตัวละครหลักในแต่ละฉาก และหากต้องสลับบทบาทอย่างรวดเร็ว สามารถใช้ความแตกต่างด้านท่าทางหรือเสียงเป็นเครื่องมือช่วยในการสร้างความชัดเจน

1.4 ความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมและสังคมอีสาน: การนำเสนอเรื่องราวของ “กีสลา” ผ่านบทกลอนลำและการบรรยาย ช่วยสะท้อนวิถีชีวิต วัฒนธรรม และพิธีกรรมทางศาสนาของชาวอีสาน โดยเฉพาะการนำเสนอประเด็นการสูญเสียและการยอมรับความตาย ซึ่งเป็นประเด็นพื้นฐานของประสบการณ์มนุษย์

งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าการผสมผสานศิลปะการแสดงหมอลำพื้นกับโครงสร้างและเทคนิคของละครตะวันตก สามารถสร้างรูปแบบการแสดงที่ทั้งรักษาเอกลักษณ์ดั้งเดิมและเปิดพื้นที่สำหรับการตีความใหม่ การใช้เทคนิคการพูดกลอนลำก่อนร้องช่วยเพิ่มความเข้าใจในตัวละคร และสามารถนำไปต่อยอดสู่การฝึกฝนสำหรับศิลปินการแสดงรูปแบบอื่นได้ การบูรณาการดังกล่าวยังเป็นการอนุรักษ์และต่อยอดมรดกวัฒนธรรมอีสานให้เข้ากับบริบทปัจจุบัน พร้อมทั้งสร้างความเชื่อมโยงกับผู้ชมหลากหลายกลุ่มในวงกว้าง

2. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยการสร้างสรรค์การแสดงหมอลำพื้นร่วมสมัยเรื่อง กีสลา มีความคล้ายคลึงกับหยับอีสาน: การสร้างสรรค์การแสดงร่วมสมัยจากรากวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสาน โดย ศาสตราจารย์พรรัตน์ ดำรุง โดยเป็นการหยิบเอาศิลปะวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสาน ซึ่งได้แก่หมอลำพื้น มาเป็นพื้นฐานในการสร้างสรรค์การแสดง ที่มีความร่วมสมัย โดยผนวกกับวิธีการสร้างสรรค์งานแบบตะวันตก ซึ่งสามารถเกิดเป็นงานสร้างสรรค์ที่แปลกใหม่ แต่ยังคงไว้ซึ่งรากวัฒนธรรม และยังสามารถสื่อสารไปยังผู้ชมในยุคปัจจุบันได้เป็นอย่างดี หยับอีสานเป็นเหมือนต้นแบบในการทดลองสร้างงานร่วมสมัย

ที่ผสมผสานและจำแนกออกไปหลายศาสตร์ ทั้งดนตรี การเต้นหรือฟ้อน หุ่น และหมอลำ แต่การวิจัย การสร้างสรรค์การแสดงหมอลำพื้นร่วมสมัยเรื่อง กิสา เป็นการลงลึกกับกระบวนการสร้างสรรค์ หมอลำพื้นร่วมสมัย ซึ่งมีวิธีการที่ละเอียดรอบคอบ ตั้งแต่การศึกษาไปถึงรากเหง้าของหมอลำพื้น ตลอดจนสร้างสรรค์ชิ้นงานที่ใช้เรื่องเล่าที่เชื่อมโยงกับผู้คนในพื้นที่ และมุ่งเน้นไปที่การศึกษา องค์ความรู้ในด้านการผสมผสานศาสตร์การละครแบบตะวันตกและเทคนิคหมอลำพื้น

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 การพัฒนาเนื้อหาบทละคร ในการนำเรื่อง "กิสา" มาดัดแปลงให้เป็นการแสดงร่วมสมัย ควรพิจารณาการปรับเนื้อหาของบทให้สามารถเข้าถึงผู้ชมในยุคปัจจุบันได้มากยิ่งขึ้น โดยอาจเพิ่มมิติ ของตัวละครอื่นๆ หรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมสมัยใหม่ที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมดั้งเดิม

3.2 ในด้านการฝึกทักษะด้านการแสดงสำหรับนักแสดงที่ไม่เคยมีประสบการณ์ในการแสดง หมอลำ ควรมีการฝึกซ้อมและเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญอย่างละเอียด ทั้งในด้านการร้องลำ การเคลื่อนไหว และการใช้เสียงในบทพูด เพื่อให้สามารถถ่ายทอดความรู้สึกได้ดีขึ้น และอาจนำไปสู่ การเปิดหลักสูตรหมอลำร่วมสมัยในมหาวิทยาลัยได้

3.3 การนำเสนอการแสดงในรูปแบบต่างๆ นอกจากการแสดงเดี่ยวแล้ว ควรมีการพัฒนาการ แสดงในรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น เช่น การใช้การแสดงร่วมกับเทคนิคการแสดงร่วมสมัยอื่นๆ เช่น การใช้เทคโนโลยีเข้ามาผสมผสานเพื่อเพิ่มมิติในการนำเสนอ หรือการใช้นักแสดงหนุ่มฉกรรจ์เข้ามา ร่วมแสดงด้วย

3.4 การศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการแสดงหมอลำพื้นในปัจจุบัน ควรมีการศึกษาเพิ่มเติม เกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงในการแสดงหมอลำพื้นในปัจจุบันและผลกระทบที่มีต่อการรักษาวัฒนธรรม อีสานเพื่อให้สามารถนำเสนอการแสดงที่สามารถเชื่อมโยงกับสังคมปัจจุบันและสามารถเผยแพร่ สู่ระดับสากลได้

ในท้ายที่สุด ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การสร้างสรรค์การแสดงหมอลำพื้นร่วมสมัย มิได้เป็นเพียง กระบวนการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าเท่านั้น หากยังเป็นแนวทางที่สามารถบูรณา การกับรูปแบบการแสดงร่วมสมัย เพื่อขยายฐานผู้ชมให้กว้างขึ้น พร้อมทั้งใช้เป็นเครื่องมือในการ สะท้อนประเด็นทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพและสร้างสรรค์

ภาพที่ 4 “สแกนเพื่อรับชมการแสดงหมอลำพื้นร่วมสมัยเรื่อง กิสา”

ที่มา: ผู้วิจัย

รายการอ้างอิง

- ณัฐวุฒิ ชารวงค์. (2561). เชื่อมวิถีดั้งเดิมผสานความร่วมมือสู่การสร้างสรรคการแสดงละครหุ่นลิ้นไข
คั่นเมื่อ 20 มกราคม 2564, จาก <https://cac.kku.ac.th/?p=5441>.
- วินัย กองจันทร์. (2557). วิถีชีวิตหมอลำกลอนของชุมชนหนองแขวงตราขู ตำบลในเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. รายงานการศึกษาอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตร
มหาบัณฑิต วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ไทยพีบีเอส. (2555). กว่าจะเป็น "เดี่ยวดายใต้ฟ้าคลั่ง" ของ แดนอรัญ แสงทอง 1 ใน 7 ซิงซ์ไรต์ปีนี้
คั่นเมื่อ 29 มกราคม 2564, จาก <https://news.thaipbs.or.th/content/112780>.
- นิชานันท์ นันทศิริธรรม. (2559). ศิลป์สื่อธรรมจาก “เดี่ยวดายใต้ฟ้าคลั่ง” สู่ “กีส้า”
คั่นเมื่อ 20 มกราคม 2564, จาก <https://www.academia.edu/23066224>.
- บุษกร บินทสันต์. (2553). หมอลำ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม. (2552). หมอลำพื้น คั่นเมื่อ 15 มกราคม 2564, จาก
[http://ich.culture.go.th/index.php/th/ich/performing-arts/240-rural-song/
162----m-s](http://ich.culture.go.th/index.php/th/ich/performing-arts/240-rural-song/162----m-s).
- มลทิพา วิโรจน์พันธ์. (2561). Apichat Pakwan รู้จักกับวง Esantronic การปรับตัวของวัฒนธรรม
อีสานร่วมสมัย. คั่นเมื่อ 15 มกราคม 2564, จาก [https://www.fungjaizine.com/article
/story/apichat-Pakwan](https://www.fungjaizine.com/article/story/apichat-Pakwan).
- ยุทธพงศ์ มาตย์วิเศษ. (2564). นิทานพื้นบ้านอีสาน [Interview]. จังหวัดร้อยเอ็ด.
- วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร. (2562). การสร้างสรรค์นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย : วัฏสงสาร
(The creation of Thai contemporary dance: Round of Existences.
คั่นเมื่อ 20 มกราคม 2564, จาก [https://so05.tci-thaijo.org/index.php/sujthai/
article/view/155958](https://so05.tci-thaijo.org/index.php/sujthai/article/view/155958).
- วุฒินันท์ สุพร. (2556). หมอลำกลอน. คั่นเมื่อ 29 มกราคม 2564, จาก
https://www.gotoknow.org/posts/407015#google_vignette.
- วุฒิพงษ์ เข้มเพ็ชร. (2564). หมอลำพื้น [Interview]. จังหวัดร้อยเอ็ด.
- ศิริมงคล นาฏกุล. (2557). นาฏศิลป์ตะวันตกปริทัศน์. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อุดม บัวศรี. (2526). วรรณกรรมพื้นบ้านอีสาน. กรุงเทพฯ : อักษรสยามการพิมพ์.
- เทพพร มั่งธานี. (2545). เปิดผ้าม่านกึ่ง: เปิดจิตวิญญาณอีสานสู่จิตวิญญาณสากล.
ขอนแก่น: พระธรรมขันธ์.